

گذری بر زندگی شهید آیت الله

مرتضی مطهری

تالیف

اسماعیل رضایی

«زنده نگه داشتن یادشدها در این زمان، کم از شهادت نیست»

مقام معظم رهبری

سرشناسه	: رضایی، اسماعیل
عنوان و پدیدآوران	: شهید آیت‌الله مرتضی مطهری / تألیف: اسماعیل رضایی برجکی
مشخصات نشر	: مشهد: آوای کلک، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری	: ۲۰۰ ص. عکس
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۶۹۷-۴۶-۵
یادداشت	: فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا
یادداشت	: این مجموعه به سفارش ستاد یادواره شهیدای روحانی خراسان رضوی، با حمایت و همکاری نهادهای زیرگردآوری و تنظیم شده است.
	: الف) اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی خراسان رضوی (امور اینارگران)
	: ب) دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی
	: ج) بنیاد شهید و امور اینارگران خراسان رضوی
	: د) بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی
موضوع	: مطهری، مرتضی / ۱۲۹۸-۱۳۵۸ سرگذشت‌نامه
موضوع	: روحانیت، ایران، فعالیتهای سیاسی
موضوع	: انقلاب اسلامی ایران، ۱۳۴۲-۱۳۶۷ شهیدان
رده‌بندی کنگره	: PSR ۱۶۲۶
نشانه اثر	: ۵ پ ۳ م /
رده دویی	: ۹۵۵ / ۰۸۴۳.۹۲

گذری بر زندگی

شهید آیت الله مرتضی مطهری

مجموعه فضیلت‌های ماندگار

تألیف	اسماعیل رضایی
ویرایش	محمد رضا نجفی
طراحی جلد	سیدحسن موسوی
نوبت چاپ	دوم / اول ناشر
سال چاپ	پاییز ۱۳۹۰
شمارگان	۲۰۰۰ نسخه
چاپخانه	دقت
لیتوگرافی	سوره
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۲۶۹۷-۴۶-۵
بها	۴۷۰۰ تومان

با حمایت اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی خراسان رضوی

صاحب امتیاز: ستاد یادواره شهدای روحانی خراسان رضوی

و بنیاد شهید و امور ایثارگران خراسان رضوی

نشانی ستاد یادواره شهدای روحانی: مشهد مقدس، انتهای بلوار وکیل آباد

پادگان شهید برونسی، ساختمان شهید محلاتی

تلفن و نمابر: ۵۰۲۸۳۱۹-۵۱۱

سایت: www.osveha.ir.net.com

آوای کلک

مشهد: صندوق پستی ۳۳۵۴-۹۱۳۷۵

۰۹۱۵۳۱۴۳۹۹۲

ناشر:

نشانی ناشر:

همراه:

فهرست مطالب

۹	«پیش گفتار»
۱۱	درآمد
۱۶	ریشه‌هایی در خاک
۲۱	تولد و کودکی
۲۲	در جوار حرم رضوی
۲۵	هجرت از زادگاه
۲۷	در حوزه علمیه قم
۲۸	در محضر بزرگان
۳۸	ازدواج
۳۹	همراه فداییان، مدافع مرجعیت
۴۱	هجرت دوم، از قم به تهران
۴۲	ورود به دانشگاه
۴۳	مدرس حوزه و دانشگاه
۴۶	شیوه تدریس
۴۸	اولین اثر، نقد مکتب مادیگری
۵۰	در مسیر مبارزه
۵۳	در بامداد انقلاب
۵۵	همکاری با جمعیت مؤتلفه اسلامی

- ۵۸ در حسینیه ارشاد
- ۶۳ حامی فلسطین
- ۶۶ تدوین ایدئولوژی انقلاب اسلامی
- ۶۹ همراه انقلاب
- ۷۱ جامعه روحانیت مبارز
- ۷۳ رهبری شورای انقلاب
- ۷۵ انقلاب اسلامی به روایت مطهری
- ۷۹ شهید انقلاب
- ۸۴ مبارز یا متفکر
- ۸۶ اندیشه‌نامه
- ۸۶ مرد دانش و اندیشه
- ۸۸ فیلسوف نامدار
- ۹۱ اسلام شناس تمام عیار
- ۹۴ مبلغ دین
- ۹۷ منتقد روحانیت
- ۹۹ آسیب‌شناسی واپسماندگی مسلمانان
- ۱۰۲ مصلح مسلمان
- ۱۰۳ مرزبان بیدار
- ۱۰۵ مبارزه با التقاط
- ۱۰۸ معرفی شیعه
- ۱۱۰ علی (علیه السلام) از زبان مرتضی
- ۱۱۲ فریادگر عاشورای حسینی

- ۱۱۶.....مطهری، معترض و داعیه‌دار قیام.....
- ۱۱۸.....منادی وحدت.....
- ۱۲۱.....رابطه دین اسلام و قوم ایرانی.....
- ۱۲۳.....حضور در زمان.....
- ۱۲۷.....پاسخ به نسل جوان.....
- ۱۲۹.....داستان و استان.....
- ۱۳۱.....دفاع از حقوق و جایگاه زن.....
- ۱۳۶.....داستان سه یار خراسانی.....
- ۱۴۲.....آثار.....
- ۱۴۳.....راز موفقیت آثار مطهری.....
- ۱۴۶.....معرفی آثار.....
- ۱۵۳.....راه‌نامه.....
- ۱۵۴.....عارف شب زنده‌دار.....
- ۱۵۷.....مسلکی و هدف‌دار.....
- ۱۵۸.....نظم در زندگی.....
- ۱۶۰.....رعایت احترام پدر و مادر و استادان.....
- ۱۶۱.....عشق به علم و دانش.....
- ۱۶۳.....سخن پایانی.....
- ۱۶۷.....گاهشمار زندگی استاد مطهری.....
- ۱۶۹.....کتاب‌نامه.....
- ۱۷۵.....تصاویر و اسناد.....

«پیش گفتار»

انقلاب اسلامی، به عنوان حاصل مبارزات مردمی و تحقق آرزوی مبارزان حق طلب در قرون گذشته، با پیشوایی امام روح الله خمینی علیه السلام در سال ۱۳۵۷ توانست حکومت ظلم را ساقط کرده و رهایی و آزادی را برای ملت ایران به ارمغان آورد. حرکتی که جهان خواران را به چالش کشاند و استکبار جهانی، جنگی ظالمانه و نابرابر را بر مردم ایران تحمیل کرد. ملت غیور ایران طی دوران هشت ساله دفاع مقدس، در برابر همه دسیسه‌های دشمنان اسلام و ایران مقاومت کردند و در راه حفظ و اعتلای نظام مقدس اسلامی با تقدیم ۱۸۸۰۰۰ شهید، در حراست از مرزهای عزت و شرف این سرزمین، از هیچ کوششی دریغ نمودند. مردان و زنانی که نام آنان هم اکنون چون نگینی سرخ بر تارک تاریخ حماسه، ایثار و پایداری آزادگان همه دنیای اسلام می‌درخشند. براساس آمار موجود، در میان اقشار گوناگون شرکت کننده در دفاع مقدس، روحانیون به عنوان پرچم‌داران و پیش‌گامان عرصه تبلیغ و جهاد مقدس با تقدیم بیش از ۴۵۰۰ شهید، که ۳۷۵ تن از آنان به خراسان رضوی اختصاص دارد، ۱۰ برابر میانگین کل جامعه شهید شده و ۵ برابر، شهید داده‌اند. براساس همین بررسی، حدود

۹۷ درصد کل شهدای جنگ تحمیلی، برخاسته از قشر مستضعف جامعه و از پایگاه مسجد و سنگر نماز جمعه و جماعت بوده‌اند. مطالعه وصیت‌نامه شهدا نشان می‌دهد که انگیزه اصلی آن‌ها در پیمودن راه شهادت، الهام‌گیری از نهضت حسینی و پیروی از امام خمینی علیه السلام و دفاع از اسلام بوده است.

با توجه به آنچه گفته شد، می‌توان به نقش حوزه‌های علمیه ایران در پلیده انقلاب اسلامی و دفاع مقدس پی برد. در حقیقت جهاد باستم‌گران، مستبدان و استعمارگران، میراث مخلصانه عالمان دین است که در هر نهضت و انقلاب الهی و مردمی، اولین کسانی بودند که بر تارک جبهه‌شان خون و شهادت نقش بسته است.

پاس‌داشت شهدای عظیم‌الشان انقلاب اسلامی و دفاع مقدس به ویژه پرچم‌داران عرصه‌های تکلیف، روحانیت متعهد و چهره‌های شاخص خطه شهیدپرور خراسان هم‌چون شهیدان مدرس، مطهری، هاشمی‌نژاد و... را وظیفه‌ای دینی و انقلابی دانسته و برگزاری یادواره شهدای روحانی خراسان را گامی در ایفای این رسالت بزرگ می‌دانیم و از خداوند متعال و ارواح پاک این ره‌یافتگان کوی وصال و مقام قرب استمداد می‌جویم تا در تعمیم و گسترش فرهنگ جاودان اینار و شهادت، توفیق روزافزون به همگان عنایت فرماید. ان‌شاءالله...

کمیته علمی پژوهشی

ستاد یادواره شهدای روحانی خراسان رضوی

درآمد

«شاید برایمان بیش آمده باشد که سال‌ها با فردی در یک کوی و محله که زندگی می‌کنید، لااقل روزی یک بار او را می‌بینید و طبق عرف، سلام و تعارفی می‌کنید و رد می‌شوید. روزها و ماه‌ها و سال‌ها به همین منوال می‌گذرد تا آن که تصادفی رخ می‌دهد و چند ساعتی با او می‌نشینید و از نزدیک با افکار، اندیشه‌ها، گرایش‌ها، احساسات و عواطف او آشنا می‌شوید، با کمال تعجب، احساس می‌کنید که هرگز نمی‌توانسته‌اید او را آن‌چنان که هست، حدس بزنید و پیش‌بینی کنید...»

استاد مطهری با این مقدمه در کتاب مسیری در نهج‌البلاغه، چگونگی آشنایی خود را با نهج‌البلاغه بیان می‌کند؛ کتابی که پیروان مذهب تشیع اغلب از دوره کودکی نامش را بر منابر و در کلاس درس می‌شنوند، اما کمتر در آن می‌اندیشند و به آن عمل می‌کنند. در روزگار ما نیز شخصیت، زندگی و آثار مطهری به گونه‌ای گرفتار چنین

تکراری شده است. به ویژه برای نسل جوان بعد از انقلاب که بارها نام مرتضی مطهری را بر سردر کوچه‌ها، خیابان‌ها، مدارس، دانشگاه‌ها، در همایش‌ها و مناسبت‌ها، روی جلد کتاب‌ها، تیتراژ مقاله‌ها، روزنامه‌ها و جراید و حتی تابلو فروشگاه‌ها دیده و شنیده است، نامش در نظر بسیاری چنان بدیهی می‌نماید که نیازی به شناخت زندگی و آثارش احساس نمی‌شود. به سخن دیگر، نام مطهری در سال‌های بعد از شهادت، چون دریایی وسیع در نظر عابران ساحلش آمد که از کنار آن می‌گذشتند و گاهی حظی و نصیبی برمی‌گرفتند، اما نیازی به یافتن آن سوی کرانه و دیدن ژرفای درونش احساس نمی‌کردند.

یکی از دلایل این امر، شاید آن باشد که باگذشت زمان، پرداختن به او و آثارش رنگ تخصصی به خود گرفت و قلم‌های همه کس کمتر به آن پرداختند.

کتاب‌ها و مقالاتی که درباره زندگی و آثار استاد مطهری نوشته و تدوین شده است به طور کلی به دو دسته تقسیم می‌شود: یک دسته، نگاهتهایی است که آثار و اندیشه‌های او را در یک یا چند موضوع بررسی نموده و دسته دیگر، یادنامه‌ها، یادواره‌ها و ویژه‌نامه‌هایی است که به حوادث زندگی و بررسی اندیشه شهید مطهری توأمان می‌پردازد. در این دسته آنچه مربوط به زندگی شهید

مطهری است، در قالب خاطرات و گفت‌وگو با خانواده، یاران و معاصران وی بازگو شده است و انسجام و توالی تاریخی لازم را ندارد. هر چند مطالب جمع آوری شده در این مجموعه‌ها جزء داده‌های دست اول برای تدوین زندگی شهید مطهری محسوب می‌شود، اما منسجم نبودن مطالب و عدم رعایت توالی تاریخی میان حوادث زندگی شهید، استفاده و مطالعه آن را، به ویژه برای جوانان، دشوار و غیر جاذب کرده است.

با وجود این، کتاب‌های چاپ شده در سال‌های اخیر - که با زبان داستانی و روایی به معرفی زندگی استاد مطهری پرداخته^۱ و تاحدی این نقص را جبران کرده است - به نظر کافی نمی‌رسد، به ویژه که در آن استناد و ارجاع به منابع و بیان تاریخی حوادث کمتر دیده می‌شود.

نوشته حاضر، با هدف معرفی زندگی، آثار، عقاید و شخصیت استاد شهید مطهری به صورت خلاصه و در عین حال جامع تهیه شده است، با این امید که نواقص پیش گفته را تا اندازه‌ای جبران نماید.

این معرفی مختصر در سه بخش تنظیم شده است. بخش اول، با عنوان «زندگی‌نامه»، شامل حوادث زندگی و

۱- برای نمونه ن.ک. «سرگذشت مطهر و آینه و آفتاب»

فعالیت‌های شهید مطهری از تولد تا شهادت است که با معرفی کوتاهی از خاندان و خانواده‌اش شروع می‌شود و به شهادت وی پایان می‌یابد. در این بخش، علاوه بر استناد به اشاراتی که استاد در خلال آثار به زندگی‌اش داشته، بیشتر از اطلاعات خانواده، یاران و اطرافیان نزدیکش استفاده شده است. بخش دوم که مفصل‌تر از دو بخش دیگر است، بررسی اندیشه شهید مطهری و بیان عرصه‌هایی می‌باشد که او در آن قلم و قدم زده است. برای این بخش، بیشتر به آثار شهید مطهری و کمتر به گفته‌های دیگران استناد شده است. در بخش سوم که عنوان «راه‌نامه» دارد، فهرست‌وار، چند نمونه از شاخصه‌های رفتاری، اخلاقی و عملی استاد ارائه می‌شود.

یادآوری این نکته لازم است که شناخت و بررسی تاریخ معاصر ایران به ویژه در حوزه اندیشه و علم، بدون پرداختن به آثار استاد مطهری بانقصدی جدی همراه خواهد بود؛ چرا که خدمات وی به اسلام، تشیع، انقلاب و ایران چنان گسترده و دامنه‌دار است که چون دریایی وسیع و عمیق، شناگر آن نیازمند زمان، توان و شایستگی‌های فراوانی است. صاحب این قلم با اعتراف به نداشتن بسیاری از ملزومات، امیدوار است این نوشته، چشم اندازی کوتاه، اما روشن از

زندگی و شخصیت استاد مطهری در برابر خواننده عزیز به تصویر کشد.

آب دریا را اگر نتوان کشید هم به قدر تشنگی باید چشید
 در پایان از همه دوستانی که در به ثمر رسیدن این اثر در ابتدا،
 مرایا و یاور بودند، اعضای ستاد یادواره شهدای روحانی خراسان
 رضوی و دیگر کسانی که در فراهم آوردن زمینه چاپ دوم، اهتمام
 ورزیده‌اند، تشکر می‌نمایم.

اسماعیل رضایی

مشهد مقدس / پاییز ۱۳۹۰

www.ketabo.ir

ریشه‌هایی در خاک

در یکی از روزهای ذوالحجّة ۱۲۹۹ق. کشاورزان فریمان^۱ در گوشه مسجد محل خود غریبه‌ای را با لباس مخصوص روحانیت دیدند که به نماز، دعا و مطالعه مشغول بود. چند روز بعد، خان محل به مرد غریبه پیغام داد که اگر شما برای روضه و منبر آمده‌اید، ما به اندازه کافی روحانی و آخوند داریم، شما از کارتان ننمایید، بروید جای دیگر که نیازی به شما باشد. ملا پاسخ داد: «من به خانه خدا وارد شده‌ام، بر کسی وارد نشده‌ام، اگر خان از خانه خدا هم مضایقه دارد، من از این جا می‌روم.»

طولی نکشید که محرم از راه رسید و مجالس سوگواری اباعبدالله الحسین علیه السلام برپا گردید. شیخ مهدی، روحانی محل، چند نوبت در آخر منبر از روحانی تازه وارد خواست منبر برود، اما او

۱- در زمان تولد استاد مطهری فریمان روستایی کوچک در ۷۵ کیلومتری جنوب مشهد بود، اما اکنون مرکز شهرستان بزرگی محسوب می‌شود.